

Türkiye’de Coğrafya Eğitimi Alanında Yayımlanan Makalelere İlişkin Bir Literatür Değerlendirmesi (1923-2018)

Bülent AKSOY*

Abdullah TÜRKER**

Giriş

Türkiye’de coğrafya eğitimi ile ilgili literatür incelendiğinde, yapılan çalışmaların nicelik olarak diğer disiplinlere göre daha geride olduğu görülmektedir. Bu konuda Osmanlı’nın son döneminde başlayan çalışmalar 1996-97 eğitim öğretim yılında YÖK tarafından eğitim fakülteleri yeniden yapılandırılıncaya kadar önemli bir aşama kaydetmemiştir. Osmanlı son dönemi ve Cumhuriyetin ilk yıllarındaki çalışmalar içinde, Baltacıoğlu’nun 1936 yılında yayımladığı *Coğrafyanın Usul-ü Tedrisi*¹ adlı eser yayımlanıncaya kadar, bu alanda dikkate değer bir çalışma yapılmamıştır.²

Coğrafya, Türkiye’de ortaöğretim müfredatının temel dersleri arasında yer almaktadır. Lise coğrafya öğretim programlarında günümüze gelinceye kadar çok sayıda değişiklik yapılmıştır. Cumhuriyet döneminde ilk coğrafya öğretim programları, I. Türk Coğrafya Kongresi’nde belirlenmiştir. Bu programlarda coğrafya dersleri, genel liseler ve meslek liseleri öğretim programlarında coğrafya dersleri,

* Doç. Dr., Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi. baksoy28@gmail.com, Orcid: 0000-0002-7181-8008

** Arş. Gör. Dr., Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi. abdullahturker82@gmail.com, Orcid: 0000-0003-3839-2735.

1 İ. H. Baltacıoğlu, *Coğrafya Öğretmenin Prensipleri*, İstanbul: Yeni Adam, 1936, s. 4-5.

2 Y. Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi*, Ankara: Pegem Yayıncılık, 2004.

liselerin fen şubelerinde birer ve diğerlerinde ikişer saat olarak üç ayrı sınıfa dağıtılmıştı. Genel liselerin 9. sınıflarında 2 saat Genel Coğrafya, 10. sınıflarında 2 saat Ülkeler Coğrafyası ve 11. sınıflarında 2 saat Türkiye Coğrafyası derslerinin okutulması öngörülmüştü.³ Bu program 1973 yılına kadar uygulandı. 1973 yılında hazırlanan yeni coğrafya öğretim programı ile birlikte ortaöğretim coğrafya öğretim programında genel liselerde 6 saat okutulan coğrafya ders saati 4 saate indirilmiştir. 1973 programında coğrafyanın temel konularından bazılarının göz ardı edildiği gözlemlenmiştir.⁴ 1974-1983 yılında yeniden hazırlanan ortaöğretim coğrafya öğretim programında tekrar 1973 programının özüne dönülmüş ve genel liselerde coğrafya dersleri 9. ve 10. sınıflarda zorunlu ikişer saat ve seçmeli olarak düzenlenmiştir. 1987 yılından itibaren öğrencilerin yeteneklerine ve ilgilerine göre hazırlanan kredili sisteme geçilmiştir. 1992 yılında programda revizyona gidilerek genel liselerde 9. ve 10. sınıflarda ikişer saat zorunlu coğrafya dersine ilave olarak Türkiye Fizikî Coğrafyası, Türkiye Beşeri Coğrafyası, Türkiye Ekonomik Coğrafyası ve Ülkeler Coğrafyası seçmeli olarak okutuluyordu. 1997 yılında coğrafya öğretim programında birtakım revizyonlar gerçekleştirilmiştir.⁵ Farklı tarihlerde gerçekleştirilen bu değişikliklerde coğrafya öğretim programında içerik genel hatları ile korunmakta fakat ders adları, ders saatleri, okutulacağı sınıf düzeyi ve derslerin öğrencilerin alanlarına göre zorunlu ya da seçmeli olma durumu gibi konularda değişiklikler yapılmıştır. 1941 yılında hazırlanan coğrafya öğretim programından sonra yapılan en köklü değişiklik ise 2005 programında ortaya çıkmaktadır.⁶

2005 yılında Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından hazırlanan Coğrafya Dersi Öğretim Programı (9-12. Sınıflar), Türkiye’de coğrafya eğitimine yeni bir bakış açısı getirmiştir. 2005 coğrafya öğretim programında şu konulara yer verilmiştir: Türk Millî Eğitiminin genel amaçları, programın uygulanması ile ilgili açıklamalar, programın genel amaçları, programın uygulanması ile ilgili açıklamalar, coğrafya dersi öğretim programı hakkında, programın vizyonu ve ilkeler, program yaklaşımı, programın temel öğeleri (beceriler, kavramlar, değerler ve tutumlar), öğrenme alanları, ölçme ve değerlendirme, coğrafya öğretim programı (9. 10. 11. ve 12. sınıfların her biri için doğal sistemler, beşeri sistemler, mekânsal bir sentez: Türkiye, küresel ortam: bölgeler ve ülkeler, çevre ve toplum), coğrafi beceriler ve uygulamalar, sözlük ve kaynakça.⁷

3 H. Doğanay, *Coğrafya Öğretim Yöntemleri Ortaöğretim Coğrafya Eğitiminin Esasları*, İstanbul: Aktif Yayıncılık, 2002; A. Kızılçaoğlu, “Coğrafya Dersi Öğretim Programı Hakkında Düşünceler”, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2006, sy. 9/16, s. 1-21.

4 Doğanay, *Coğrafya Öğretim Yöntemleri Ortaöğretim Coğrafya Eğitiminin Esasları*.

5 Doğanay, *Coğrafya Öğretim Yöntemleri Ortaöğretim Coğrafya Eğitiminin Esasları*.

6 H. Demirkaya, *Üniversite Öğrencilerinin Coğrafya Okuryazarlığı (Burdur Örneği)*, Ankara: Pegem Akademi, 2009.

7 MEB (Millî Eğitim Bakanlığı), *Coğrafya Dersi Öğretim Programı (9. 10. 11. ve 12. Sınıflar)*, Ankara: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, 2005.

2005 coğrafya dersi öğretim programı pek çok açıdan önceki öğretim programlarından farklılıklar gösterir. Önceki programların hazırlanmasında davranışçı yaklaşım benimsenirken 2005 programında öğrenci merkezli bir coğrafya öğretimi, yapılandırmacı yaklaşım temel alınarak hazırlanmıştır. Öğrencilerin okul içi ve dışında uygulama, araştırma, gezi-gözlem ve deney gibi aktivitelere sürekli katılımını sağlamaya dönük hazırlanan 2005 coğrafya öğretim programı, öğrencilerde çok yönlü becerilerin geliştirilmesini amaçlamaktadır. Program, öğrencilere çok sayıda farklı bilginin aktarılması yerine temel coğrafi bilgi, beceri ve değerlerin kazandırılmasına odaklanmıştır.

2005-2006 eğitim-öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlanan yeni coğrafya öğretim programı 9. ve 10. sınıflarda haftada ikişer ders saati, 11. ve 12. sınıflarda haftada dört saat öngörülerek hazırlanmıştır. Program, tüm ortaöğretim okullarının 9. ve 10. sınıflarında zorunlu, 11. ve 12. sınıflarda genel liselerin fen alanlarıyla, fen liselerinde seçmeli olarak okutulmaktadır. Program, 4 yılı kapsamaktadır. Coğrafya adı altında dört yılda verilen dersler beş farklı öğrenme alanı içerisinde sunulmaktadır. Bunlar, doğal sistemler, çevre ve toplum adı altında düzenlenmiştir. Programın temelinde yer alan kazanımlar bu öğrenme alanları için de işlenir.⁸ 2005 programı teknolojinin de işe koşulmasını öngörmektedir. Türkiye’de her ortaöğretim kurumunda, bilgisayar, internet ve diğer araç-gereçleri korumaya almak ve öğrencilerin ders saatinde bu ortama getirilmelerini sağlamak amacıyla her okulda bir coğrafya laboratuvarı oluşturulması zorunlu tutulmalıdır.⁹

2005 programı 9. sınıf programında yer alan kazanımlardan 4 tanesinin 10. sınıfa aktarılması ve coğrafya dersini zorunlu ve seçmeli olarak okuyan öğrencilerin haftalık ders saatlerine göre kazanımların düzenlenmesi gibi bazı değişikliklerle 2011 yılında güncellendi. Böylece 2005 yılında hazırlanan program küçük değişikliklerle 2011 programı olarak 2017 yılına kadar uygulandı.

2017 yılında Milli Eğitim Bakanlığı ders programlarında yeniden bir güncelleme yoluna gitti. Coğrafya dersi öğretim programı 2005 ve 2011 programlarının omurgası muhafaza edilerek 2017 ve 2018 yılında güncellendi. 2017 ve 2018 programının 2005 ve 2011 programından farkları şu şekilde belirtilebilir:

- 2017 ve 2018 programı da 2005 ve 2011 programında olduğu gibi yine öğrenci merkezli yaklaşıma uygun olarak hazırlandı. Ancak 2005-2011

8 MEB (Millî Eğitim Bakanlığı), *Coğrafya Dersi Öğretim Programı (9. 10. 11. ve 12. Sınıflar)*; H. Demirkaya, *Üniversite Öğrencilerinin Coğrafya Okuryazarlığı (Burdur Örneği)*. Ankara: Pegem Akademi.

9 H. Doğanay, S. Zaman ve M. Alim, “Ortaöğretim Coğrafya Öğretiminde Kalsik Ders Materyali ve Coğrafya Öğretmenlerinin Bunlardan Yararlanma Sıklığı”, *Doğu Coğrafya Dergisi*, 2001, sy. 7/6, s. 33-45; H. Demirkaya, *Üniversite Öğrencilerinin Coğrafya Okuryazarlığı (Burdur Örneği)*.

programının dayandığı yapılandırmacı öğrenme kuramı 2017 ve 2018 programında tercih edilmemiştir.

- 2005 ve 2011 programlarında 6 öğrenme alanı yer almaktadır. 2017 ve 2018 programında ünite temelli yaklaşıma geçilmiştir. 2018 yılında son güncelleme yapılan programda; doğal sistemler, beşerî sistemler, küresel ortam: bölgeler ve ülkeler, çevre ve toplum olmak üzere dört ünite yer almaktadır. 2005 ve 2011 programında yer alan “Mekânsal Bir Sentez: Türkiye Öğrenme Alanına İlişkin Kazanımlar” diğer dört ünite içine entegre edilmiştir. Böylece 2018 programında bu isimde bir ünite yer almamıştır.
- 2005 ve 2011 programında yer alan genel beceriler değiştirilmiş ancak coğrafya dersine özgü olan sekiz beceri 2018 programında da yer almıştır.
- Programda yer alan değerler Milli Eğitim bakanlığı tarafından gözden geçirilmiş ve bütün dersler için ortak olan yeni değerler oluşturulmuştur. Böylece 2005 ve 2011 programında sadece tavsiye niteliğinde olan değer öğretimi 2018 programında ders kitaplarında işlenmesi zorunlu olan bir unsur haline getirilmiştir.¹⁰

Türkiye’de XXI. yüzyıl başlarında coğrafya eğitimi alanında önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Bununla birlikte, gerek küresel etkenler nedeniyle gerekse Türkiye’nin kendi konumu ve yapısından kaynaklanan nedenlerle coğrafya ve coğrafya eğitimi alanlarında bazı problemler varlığını devam ettirmektedir.

Türkiye’de coğrafya eğitimi Osmanlı’dan günümüze tarihsel gelişimi bakımından altı dönemde incelenebilir:

1) Modern Coğrafya Öncesi (1915 Öncesi): Bu dönem coğrafya öğretimi anlayışı, Türkiye’de yer adları saymak, istatistikî bilgiler vermek, ezbere harita çizmek veya çizdirmekten öteye gidememiştir. Tanzimat’tan sonra gerek batıdaki gelişmeler, gerekse ülkemizdeki sınırlı sayıda kişinin çabalarına rağmen Türk coğrafyasının kavram ve metodoloji açısından önemli bir gelişme kaydedemediği görülmektedir. Bununla birlikte askerî amaçlarla bazı okullarda coğrafya derslerine yer verilmiş ve bazı coğrafya kitap ve makaleleri yazılmıştır. 1887’de Binbaşı Hüseyin’in *Memalik-i Osmaniye Ziraat Coğrafyası*, 1890’da Hasan Fehmi’nin *Sanayi ve Ticaret Coğrafyası* bu dönemde yayımlanan coğrafya ile ilgili bazı kitaplara örnek olarak verilebilir.¹¹

2) 1915-1933 Dönemi: Bu dönem Türkiye’de modern coğrafyanın öncülleri olarak da adlandırılır. Türkiye’de coğrafya bölümünün kuruluşu çağdaş anlamda, 1915 yılında Darülfünun’un yapılandırılma süreci ile başlar.¹² Türkiye’de coğrafya ve coğrafya eğitimi 1933 öncesi dönemde, bilimsel çalışmalar, eğitim

10 MEB, Coğrafya Dersi Öğretim Programı (9. 10. 11. ve 12. Sınıflar).

11 H. Demirkaya, *Üniversite Öğrencilerinin Coğrafya Okuryazarlığı (Burdur Örneği)*.

12 R. Özey, *Türkiye Üniversitelerinde Coğrafya Eğitimi ve Öğretimi*, İstanbul: Öz Eğitim Yayınları, 1998; A. Koçman, “Cumhuriyet Döneminde Yüksek Öğretim Kurumlarında Coğrafya Öğretimi ve Sorunları”, *Ege Coğrafya Dergisi*, 1999, sy. 10, s. 1-14.

ve diğer etkinlikler açısından bir nevi hazırlık dönemi olarak kabul edilebilir. Bu dönemde coğrafya ile ilgili araştırmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Kaynaklar ve metodoloji konusunda bazı belirsizliklerin ve yetersizliklerin bulunduğu dikkati çekmektedir. Bu dönem, modern coğrafya öncesindeki hazırlık dönemi olarak tanımlanabilir.¹³ İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümünün kuruluşu, İstanbul Üniversitesinin kuruluşu kadar eskidir. Edebiyat fakültesi edebiyat, felsefe, tarih ve coğrafya adlı dört ayrı enstitüden oluşur. Darülfünun’da Coğrafya, Dar’ül-Mesaisi adı altında bir araştırma ve yüksek eğitim merkezi olarak kurulmuştur.¹⁴ Coğrafya Enstitüsünün başına Alman bir Jeolog E. Obst getirilir. Bunun ardından Faik Sabri Duran, Ali Macit Arda, Selim Mansur ve Hamit Sadi Selen enstitü kadrosuna girer. Bu dönemde, Türk coğrafyası, Batı Avrupa ülkelerinin araştırma temelli coğrafya araştırmalarından etkilenecek onlarla işbirliği kurmaya başlamıştır. Chaput’un Jeomorfoloji konusunda Türk coğrafyacıların yetiştirilmesinde rolü olmuştur. İ. Hakkı Akyol’un fizikî coğrafyaya, Hamit Sadi Selen ve Macit Arda’nın beşerî coğrafyaya katkıları büyük olmuştur.¹⁵

1933 yılında Darülfünun, İstanbul Üniversitesi adıyla yeniden yapılandırılmıştır. Bu çerçevede bölümde fizikî coğrafya ve beşerî coğrafya arasında bir denge kurulmaya çalışılmıştır.¹⁶ Devlet burslusu olarak Fransa’ya gönderilen Besim Darkot, Ali Tanoğlu, Ahmet Ardel ve Cemal Arif Alagöz coğrafya eğitimi alanındaki gerekli çalışmalarını tamamlayarak bu dönemde Türkiye’ye dönmüşlerdir. İ. Hakkı Akyol ile birlikte Fransa’dan dönen bu coğrafyacılar ülkemizde modern coğrafyanın temellerini atarak gelişmesi yönünde büyük çaba göstermişlerdir.¹⁷

1936 yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi açılmıştır. Kuruluş döneminde açılan bölümlerden biri de coğrafyadır. Almanya’da Nazilerin baskısından dolayı, 1935 yılında Türkiye’ye gelen bilim adamlarından biri olan Herbert Louis ile birlikte Cemal Arif Alagöz, Danyal Bediz ve Niyazi Çıtakoğlu’nun büyük çabalarıyla Coğrafya Enstitüsü kurulmuştur.¹⁸ Bu bölümde “Fizikî Coğrafya ve Jeoloji”, “Beşerî ve İktisadî Coğrafya”, “Ülkeler Coğrafyası” adlarını taşıyan üç ayrı kürsü kurulmuştur.¹⁹

3) 1933-1941 Dönemi: Bu dönem, Türkiye’de modern coğrafyanın kurulduğu ve geliştirildiği dönem olarak bilinmektedir. Bu nedenle Türk coğrafya tarihi

13 S. Erinç, *Cumhuriyetin 50. Yılında Türkiye’de Coğrafya*, Ankara: Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı, Cumhuriyetin 50. Yıldönümü Yayınları No: 11, 1973.

14 T. Özdemir, “Coğrafya Terimine Etimolojik Bir Yaklaşım ve Ötesi”, *Doğu Coğrafya Dergisi*, 1997, sy. 2, s. 219-226.

15 Demirkaya, *Üniversite Öğrencilerinin Coğrafya Okuryazarlığı (Burdur Örneği)*.

16 A. Koçman, “Cumhuriyet Döneminde Yüksek Öğretim Kurumlarında Coğrafya Öğretimi ve Sorunları”.

17 E. Tümertekin ve N. Özgüç, *Beşerî Coğrafya: İnsan - Kültür - Mekân*, İstanbul: Çantay Kitabevi, 2004.

18 R. Özey, *Türkiye Üniversitelerinde Coğrafya Eğitimi ve Öğretimi*.

19 A. Koçman, “Cumhuriyet Döneminde Yüksek Öğretim Kurumlarında Coğrafya Öğretimi ve Sorunları”; Demirkaya, *Üniversite Öğrencilerinin Coğrafya Okuryazarlığı (Burdur Örneği)*.

açısından çok önemli bir yere sahiptir. Modern coğrafya döneminde Türkiye’de İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü ve Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Coğrafya Bölümü olmak üzere iki coğrafya bölümü açılmıştır. Bu iki coğrafya bölümü halihazırda Türkiye’nin önemli coğrafya bölümleri olarak eğitim vermeyi sürdürmektedir. Bu dönemde Polonya, Almanya, Fransa gibi ülkelerden gelecek bu iki coğrafya bölümünün gelişmesine katkıda bulunan ünlü coğrafyacılar bulunmaktadır. Coğrafya bölümleri, kuruldukları şehir ve bölgede coğrafyanın gelişmesine büyük katkılarda bulunmuşlardır. Bununla birlikte, bu coğrafya bölümlerinde görev yapan öğretim elemanlarının büyük bir bölümü fizikî coğrafyacı oldukları için fizikî coğrafyanın diğer coğrafya kürsülerine göre daha avantajlı bir pozisyon kazanmasına neden olmuştur.²⁰ Bu dönemin bir diğer özelliği de, Türk coğrafyacıların ülkemizin çeşitli bölge ve yörelerinde bilimsel araştırmalar yapmaları ve uluslararası kongrelere katılmalarıdır. Ayrıca, İstanbul Üniversitesi ve Ankara Üniversitesinde görev yapan coğrafyacılar, lisans öğrencilerine yönelik coğrafya kitapları yazarak bu alandaki boşluğu doldurmaya çalışmışlardır.

4) 1941-1981 Dönemi: 1941’de Türkiye’de I. Türk Coğrafya Kongresi toplandı. Türkiye’de coğrafyanın gelişmesinde bu kongrenin kritik bir rolü olduğu söylenebilir. Bu toplantıdan sonra Türk Coğrafya Kurumu kurularak coğrafya alanında yapılan çalışmaların merkezi haline getirildi. Bu dönemde Almanya ve Fransa’ya lisansüstü eğitim yapmak üzere gönderilen öğretim üyesi adaylarının ülkeye dönmeleriyle birlikte coğrafya araştırmaları ve coğrafya eğitimi, yayınlar ve eğitim açısından zirve noktasına ulaştı. Erinç, bu dönemi Türk coğrafyasının yükselişi olarak nitelendirmiştir.²¹ 1942 yılında Türk Coğrafya Kurumu bünyesinde *Türk Coğrafya Dergisi* yayın hayatına başlamıştır. 1951 yılında İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü aynı adı taşıyan dergiyi çıkarmaya başlamış ve bu dergiler günümüze kadar varlığını devam ettirerek coğrafya alanında yapılan çalışmaların yayımlanmasında ve coğrafya bilim dünyasıyla buluşmasında önemli bir misyonu yerine getirmişlerdir. 1974’de Erzurum’da Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde Coğrafya bölümü, 1979’da İzmir’de Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi bünyesinde Coğrafya bölümü açılmıştır. Yeni kurulan bu bölümlerde gerek nicelik gerekse nitelik bakımından önemli ölçüde öğrenci ve coğrafya öğretim üyesi yetişmiştir. Buralarda görev yapan bilim insanları tarafından çok sayıda bilimsel yayın ve ders kitabı yazılmıştır.²²

5) 1981-1997 Dönemi: 1981 yılında Yüksek Öğretim Kurumu’nun (YÖK) kuruluşu ile birlikte Türkiye’de bilimsel çalışmalarda yeni bir dönem başlamıştır.

20 S. Erinç, *Cumhuriyetin 50. Yılında Türkiye’de Coğrafya*.

21 S. Erin., *Cumhuriyetin 50. Yılında Coğrafya*.

22 A. Koçman, “Cumhuriyet Döneminde Yüksek Öğretim Kurumlarında Coğrafya Öğretimi ve Sorunları”; H. Demirkaya, *Üniversite Öğrencilerinin Coğrafya Okuryazarlığı (Burdur Örneği)*.

Bu dönemde coğrafyada özellikle de beşerî coğrafya alanında büyük gelişmeler kaydedilmiştir. Bununla birlikte coğrafya araştırmalarında ve coğrafyanın niteliğinde kısmen bir duraklama periyoduna girildiği görülmektedir. Bu dönemde coğrafya ile ilgili yayın sayısında nicelik artışı devam etmektedir. Yeni coğrafya bölümleri açılmaktadır. 1941’den sonraki dönemde hem genel hem de lokal konuları kapsayan fizikî coğrafya ile ilgili çok sayıda kitap yayımlanmıştır. Genel konuları içeren kitaplar üniversitelerde ders kitabı olarak da okutulmaktadır. Bu kitap çalışmalarında lisansüstü eğitimini yurtdışında yapmış öğretim elemanlarının katkısı büyük olmuştur. Türkiye’de beşerî coğrafya ile ilgili çalışmaların sayısı 1981 öncesinde çok sınırlı olmasına rağmen günümüzde hem sayı hem de nitelik yönünden büyük bir gelişme göstererek fizikî coğrafyayı dengelediği hatta geçtiği görülmektedir. Özellikle 1941-1980 arasındaki dönemde hem genel anlamda hem de alan araştırmaları ölçeğinde beşerî coğrafya konusundaki çalışmalar son derece sınırlıdır. 1981 sonrası dönemde alan araştırmaları hız kazanmıştır. 1941 öncesi dönemde Türkiye’de coğrafya ve coğrafya eğitiminin niteliği düşük düzeyde iken Türk Coğrafya Kurumunun kurulması ve Türkiye’deki başlıca üniversitelerde coğrafya bölümlerinin kurulmasıyla Türkiye’nin fizikî ve beşerî coğrafya özelliklerini ortaya çıkaran pek çok yayın yapılmıştır.²³ Bu dönemde karşılaşılan en önemli problemlerden birisi, coğrafya bölümlerinde yeterli yetişmiş insan kaynağının bulunmamasıdır. Bu kürsülerde görev yapan öğretim üyelerinin ders yükü fazla olduğu için bilimsel araştırmalar için kendilerine yeterli zaman ayıramamaktadırlar. Coğrafyacı sayısındaki sayısal artışa rağmen hala bazı üniversitelerde bu sorun varlığını günümüzde de devam ettirmektedir.

6) 1997 Sonrası Dönem: 1996-97 Öğretim yılında YÖK tarafından eğitim fakültelerinin yeniden yapılandırılarak öğrenim süresinin 5 yıla çıkarılması coğrafya eğitimi açısından yeni bir dönem oluşturmaktadır. üç buçuk yıl alan bilgisi, bir buçuk yıl da eğitim bilimleri ve alan eğitimi derslerinden oluşan yeni model 2014 yılına kadar uygulandı. Aynı dönemde üniversitelerin edebiyat fakülteleri bünyesindeki coğrafya bölümleri 4 yıllık eğitim vermeye devam ettiği görülmektedir. Bu dönemde eğitim fakültelerinde 5 yıllık programdan mezun olan öğrencilere tezsiz yüksek lisans derecesi verileceği ileri sürülmüştür. Ancak YÖK’ün tezsiz yüksek lisans mezunu öğrencilerin akademik özlük hakları konusundaki esnek yaklaşımı üniversitelerde birbirinden farklı uygulamaları da beraberinde getirmiştir. Nitekim bazı üniversitelere bağlı enstitüler tezsiz yüksek lisans derecesine sahip öğrencileri doğrudan doktora programına alırken bazı enstitüler tezli yüksek lisans yapmayı önkoşul haline getirmiştir. 2014 yılında verimsiz olduğu için 5 yıllık coğrafya eğitiminden vazgeçilerek öğrenim süresi yeniden 4 yıla çekilmiştir. Düzenlemeye ilişkin açıklama YÖK tarafından aşağıdaki şekilde ifade edilmektedir:

23 R. İzbirak, *Türkiye’de Son Yarım Asır İçinde Coğrafya Alanında Gelişmeler*, Ankara: A.Ü. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yay. No. 257, 1976.

1996-1997 yılında yapılan lisans programları güncelleme çalışmasından sonra, ortaöğretim alan öğretmenliği lisans programları olarak 3,5 yıl alan bilgisi ve 1,5 yıl öğretmenlik meslek bilgisi ve alan eğitim dersleri şeklinde düzenlenmişti. 18.04.2014 yılında YÖK tarafından alınan kararla, 2014-2015 öğretim yılından itibaren ortaöğretim alan öğretmenliği programlarının öğrenim süresi 5 yıldan 4 yıla düşürülmüştür. Alan öğretmenliği tezsiz yüksek lisans programları ise daha önce kapatılmıştır.²⁴

1996-1997 öğretim yılında eğitim fakültelerinin güncellenmesi ile başlayan süreç Türkiye’de coğrafya öğretiminin gelişimi bakımından bu dönemi ayrı olarak ele alınması ihtiyacını ortaya koymaktadır. Çünkü bu dönemde Türkiye’de eğitim bilimleri enstitüleri kurulmaya başlanmış ve bu enstitülerde alan eğitiminde lisansüstü eğitim yapan çok sayıda bilim insanı yetişmiştir. YÖK bu enstitüleri kurarken köklü eğitim fakültelerinin bulunduğu üniversitelere öncelik vermiştir. Coğrafya eğitimi alanında bilim insanı yetiştirme bakımından Gazi Üniversitesi, Marmara Üniversitesi ve Dokuz Eylül Üniversitesi sadece kendi bünyesindeki öğrenciler için değil Türkiye genelindeki lisansüstü eğitim adayları için bu süreçte birer cazibe merkezi haline gelmiştir.

1997 sonrası dönemin en önemli özelliklerinden birisi coğrafya eğitimi alanında yapılan çalışmalarda nicelik artışıdır. Eğitim bilimleri enstitülerinde lisansüstü eğitim alan adayların hazırladıkları tezler ile başlayan bu süreç, üniversite kadrolarına giren araştırmacıların ürettikleri diğer bilimsel yayınlarla (makale, bildiri, kitap/kitap bölümü) yeni bir boyut kazanmıştır. Cumhuriyetten 1997 yılına kadar olan dönemde coğrafya eğitimi alanında yapılan çalışmaların sayısı çok az iken 1997 sonrasında alan eğitiminde önemli bir literatür oluştuğu gözlemlenmektedir.

Bütün bu gelişmelere rağmen, Türkiye’de coğrafya ve coğrafya eğitiminin malî ve sosyal konular başta olmak üzere önemli problemleri vardır. Coğrafyanın geliştirilmesi ve coğrafya araştırmalarını destekleyecek kaynaklar sınırlıdır.²⁵ Coğrafyacı kimliği ve coğrafya mesleğine yönelik sorunlar XXI. yüzyılın ilk çeyreğinin sorunlarına yaklaşırken hala varlığını devam ettirmektedir.

Problem Cümlesi

1923-2018 döneminde Türkiye’de coğrafya eğitimi alanında yayımlanmış olan makalelerin içeriği nasıldır?

24 http://www.yok.gov.tr/documents/10279/41805112/AA_Sunus_+Onsoz_Uygulama_Yonergesi.pdf (Erişim Tarihi: 03.10.2018).

25 İ. Kayan, “Türkiye Üniversitelerinde Coğrafya Eğitimi”, *Ege Coğrafya Dergisi*, 2000, sy. 11, s. 7-22; A. Koçman, “Cumhuriyet Döneminde Yüksek Öğretim Kurumlarında Coğrafya Öğretimi ve Sorunları”; C. Şahin, *Türkiye’de Coğrafya Öğretimi Sorunlar-Çözüm Önerileri*, Ankara: Gündüz Eğitim Yayıncılık, 2001; H. Demirkaya, *Üniversite Öğrencilerinin Coğrafya Okuryazarlığı (Burdur Örneği)*.

Alt Problemler

1. 1923-2018 döneminde Türkiye’de coğrafya eğitimi alanında yayımlanmış olan makalelerin yöntemi nasıldır?
2. 1923-2018 döneminde Türkiye’de coğrafya eğitimi alanında yayımlanmış olan makalelerin konulara dağılımı nasıldır?
3. 1923-2018 döneminde Türkiye’de coğrafya eğitimi alanında yayımlanmış olan makalelerin yayın yıllarına göre dağılımı nasıldır?
4. 1923-2018 döneminde Türkiye’de coğrafya eğitimi alanında yayımlanmış olan makalelerin öğrenim düzeylerine göre dağılımı nasıldır?
5. 1923-2018 döneminde Türkiye’de coğrafya eğitimi alanında yayımlanmış olan makalelerin dergilere göre dağılımı nasıldır?

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı 1923-2018 arası dönemde Türkiye’de ulusal ve uluslararası hakemli dergilerde yayımlanmış olan coğrafya eğitimi ile ilgili makalelerin içerik yönünden incelenmesidir. Çalışmada, coğrafya eğitimi alanında yayımlanan makalelerin betimsel analizi sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda bu alanda yaşanan gelişmeleri, genel araştırma eğilimlerini ve eksik kalan yönleri ortaya koyarak özellikle yeni araştırmacılara ufuk açma noktasında katkı sağlanması amaçlanmıştır.

I. Yöntem

Bu çalışma, nitel araştırma durum çalışması deseninden yararlanılarak gerçekleştirilmiştir. Durumlar farklı şekillerde ortaya çıkar. Bir birey, grup, kurum ya da ortam çalışılacak durumlara örnek oluşturabilir. Durum çalışmasında amaç belirli bir duruma ilişkin sonuçlar ortaya koymaktır.²⁶

Araştırmanın çalışma evrenini 1923-2018 döneminde coğrafya eğitimi alanında yayımlanmış olan akademik çalışmalar, örneklemini ise aynı dönemde bilimsel hakemli dergilerde yayımlanmış 390 makale oluşturmaktadır. Araştırma verileri toplanırken, çalışmaların Türkiye’de gerçekleştirilmiş olması, bilimsel hakemli dergilerde yayımlanmış makaleler olması ve sınırlandırılan periyot içinde yapılmış olması ölçüt olarak alınmıştır.

Çalışmanın verileri eğitim bilimleri ve sosyal bilimler alanında 1923-2018 arasında Türkiye’de yayımlanan ve coğrafya eğitimi makalelerine yer veren hakemli bilimsel dergilerden elde edilmiştir. Özellikle 2000 yılı öncesine ait veriler basılı hakemli dergilerden elde edilirken (sonradan web ortamına aktarılmıştır),

26 A. Yıldırım ve H. Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2008.

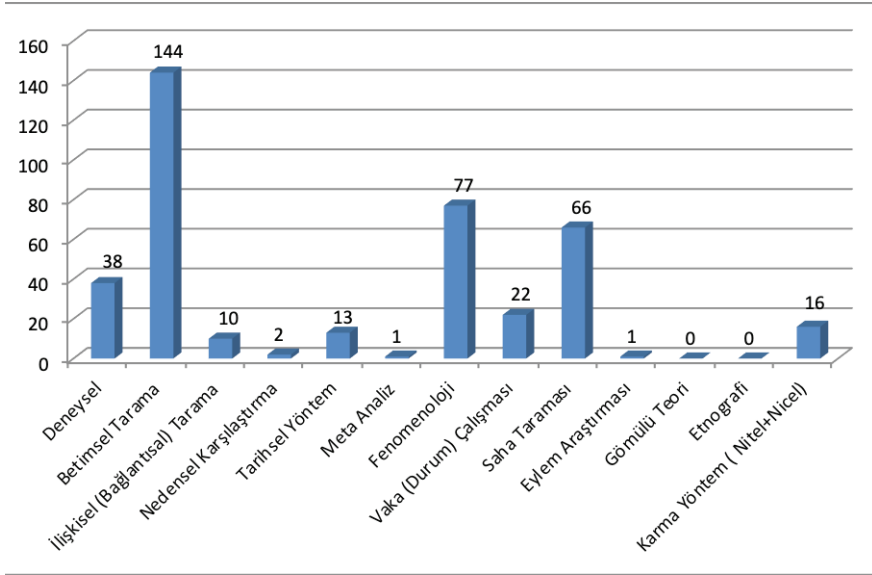
2000 yılı sonrası dergiler genel olarak online olarak da yayımlanan süreli bilimsel hakemli dergilerden elde edilmiştir.

Elde edilen nitel veriler, nitel araştırma analizi yöntemlerinden biri olan betimsel analiz yönteminden yararlanılarak çözümlenmiştir. Betimsel analiz, çeşitli veri toplama teknikleri ile elde edilmiş verilerin daha önceden belirlenmiş temalara göre özetlenmesi ve yorumlanmasını içeren bir nitel veri analiz türüdür. Betimsel analiz gözlem, görüşme ve doküman gibi veri toplama araçlarında yer alan soru, konu ya da temalar temele alınarak yapılan analiz olarak tanımlanır.²⁷ Çalışmada, ilk aşamada veriler bilimsel hakemli dergilerden taranarak elde edilmiş; verilerin çözümlenmesi yapılmış ve elde edilen nitel veriler kendi içinde kategorilere ayrılarak, betimsel istatistikleri tablo ve grafik halinde sunulmuştur.

II. Bulgular

Araştırmanın alt problemleri doğrultusunda elde edilen bulgular aşağıda verilmektedir.

A. Coğrafya Eğitimi Alanında Yayımlanan Makalelerde Kullanılan Yöntemlere İlişkin Bulgular

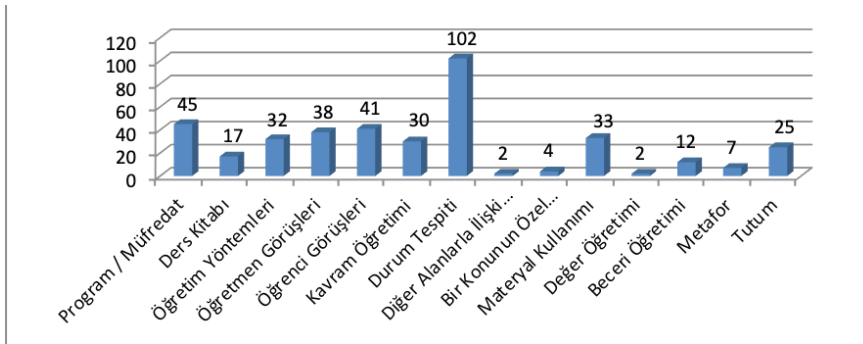
Grafik 1. Coğrafya Eğitimi İle İlgili Yayımlanmış Makalelerde Kullanılan Yöntemlere Göre Dağılım Grafiği

Araştırma Modeli	Araştırma Deseni	Frekans(f)	Yüzde (%)
Nicel Araştırma	Deneysel	38	9,74
	Betimsel Tarama	144	36,94
	İlişkisel (Bağlantısal) Tarama	10	2,56
	Nedensel Karşılaştırma	2	0,51
	Tarihsel Yöntem	13	3,33
	Meta Analiz	1	0,25
	Nitel Araştırma	Fenomenoloji	77
Vaka (Durum) Çalışması		22	5,64
Saha Taraması		66	16,92
Eylem Araştırması		1	0,25
Gömülü Teori		-	-
Etnografi		-	-
Karma Yöntem (Nitel+Nicel)		16	4,10
Genel Toplam		390	100

Tablo 1. Makalelerde Kullanılan Yöntemlere Göre Dağılım Tablosu

Tablo 1’de görüldüğü gibi 1923’ten 2018 yılına kadar Coğrafya eğitimi ile ilgili yayımlanan makalelerde kullanılan yöntemler arasında nicel araştırma yöntemlerinin %53,3’lük oran ile daha fazla olduğu görülmektedir. Nicel araştırma yöntemleri içerisinde en fazla betimsel tarama deseni kullanılmıştır. %42,6 orana sahip olan nitel araştırma yöntemleri arasında ise saha taraması daha yaygın kullanılmıştır. Toplam 16 araştırmada ise veri çeşitliliğinin sağlanması amacıyla nitel ve nicel yöntemler birlikte kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden gömülü teori ve etnografi desenlerinin yayımlanmış makalelerde daha önce kullanılmadığı görülmektedir.

B. Coğrafya Eğitimi İle İlgili Yayımlanan Makalelerin Konularına İlişkin Bulgular

Grafik 2. Coğrafya Eğitimi İle İlgili Yayımlanmış Makalelerin Konu Türlerine Göre Dağılım Grafiği

Konu	Frekans (f)	Yüzde (%)
Program / Müfredat	45	11,55
Ders Kitabı	17	4,36
Öğretim Yöntemleri	32	8,2
Öğretmen Görüşleri	38	9,75
Öğrenci Görüşleri	41	10,51
Kavram Öğretimi	30	7,69
Durum Tespiti	102	26,16
Diğer Alanlarla İlişki /Karşılaştırma	2	0,51
Bir Konunun Özel Öğretimi	4	1,02
Materyal Kullanımı	33	8,46
Değer Öğretimi	2	0,51
Beceri Öğretimi	12	3,08
Metafor	7	1,79
Tutum	25	6,41
Genel Toplam	390	100

Tablo 2. Makalelerin Konu Türlerine Göre Dağılımı

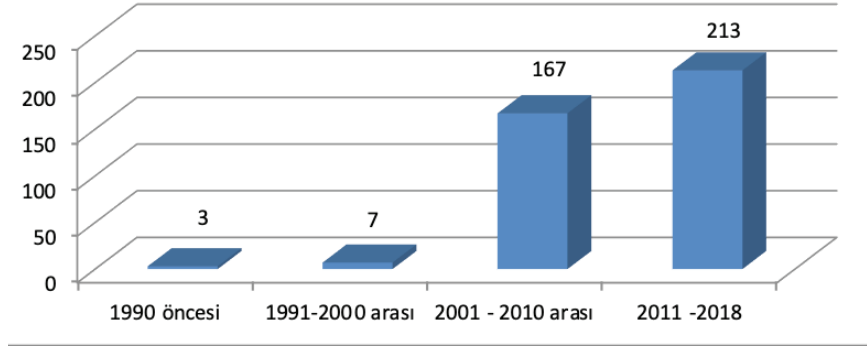
Tablo 2 ve Grafik 2’de görüleceği üzere coğrafya eğitimi ile ilgili yayımlanmış makalelerin konularına göre dağılımına bakıldığında %26,16 ile durum tespiti içeren çalışmaların ilk sırada yer almaktadır. Durum tespiti çalışmalarını %11,55 ile program/müfredatlar hakkında yapılan çalışmalar ve %10,51 oran ile öğrenci görüşleri takip etmektedir.

C. Coğrafya Eğitimi Alanında Makalelerin Yayımlandığı Yıla İlişkin Bulgular

Yıl	Frekans (f)	Yüzde (%)
1990 öncesi	3	0,77
1991-2000 arası	7	1,79
2001 - 2010 arası	167	42,82
2011 -2018	213	54,62
Genel Toplam	390	100

Tablo 3. Makalelerin Yayımlanma Yılına Göre Dağılımı

Coğrafya eğitimi ile ilgili yayımlanan makalelerin yayın yıllarına göre dağılımına bakıldığında eğitim fakültelerinin yeniden yapılandırılmasıyla birlikte çalışmaların sayısında bir artış yaşanmıştır. 2000 öncesi çalışmalarda genel olarak ülkemizde coğrafya eğitimi ile ilgili görüş ve öneriler ile olması gerekenler hakkında görüşlerin sıralandığı görülmektedir. Yayımlanma yıllarına göre en fazla makalenin %54,62 ile 2011-2018 yılları arasında yayımlandığı görülmektedir.

Grafik 3. Coğrafya Eğitimi İle İlgili Yayımlanmış Makalelerin Yayın Yıllarına Göre Dağılım Grafiği

D. Coğrafya Eğitimi Alanında Yayımlanan Makalelerin Düzeyine İlişkin Bulgular

Okul Düzeyi	Frekans (f)	Yüzde (%)
Okul Öncesi	4	1,02
İlkokul	7	1,79
Ortaokul	23	5,89
Ortaöğretim	63	16,15
Yükseköğretim	101	25,89
Düzy belirtilmemiş	192	49,23

Tablo 4. Makalelerin Düzeylerine Göre Dağılım Tablosu

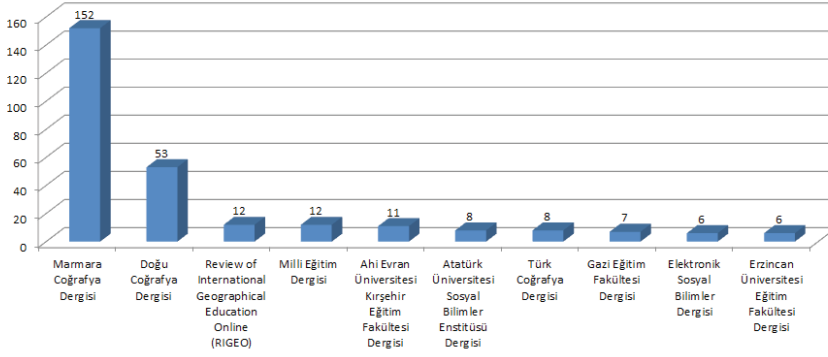
Tablo 4'teki verilere bakıldığında coğrafya eğitimi ile ilgili yapılan toplamdaki 390 makalenin arasında %49,23'ünün her hangi bir eğitim düzeyi ile doğrudan ilişkisi olmadığı görülmektedir. Düzeyi belirtilen ve doğrudan o düzeydeki program, öğretmen görüşü, öğrenci görüşü, ders kitapları ve öğretim yöntemleri gibi konularda araştırmaları içeren çalışmalar arasında yükseköğretimi ilgilendiren çalışmaların %25,89, ortaöğretimi düzeyindeki çalışmaların ise %16,15 orana sahip olduğu görülmektedir. En az çalışmanın okul öncesi dönemiyle ilgili olduğu görülmektedir.

E. Coğrafya Eğitimi İle İlgili Yayımlanan Makalelerin Dergilere Dağılımına İlişkin Bulgular

Dergi Adı	Frekans (f)
Marmara Coğrafya Dergisi	152
Doğu Coğrafya Dergisi	53
Review of International Geographical Education Online (RIGEO)	12
Milli Eğitim Dergisi	12
Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi	11
Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi	8
Türk Coğrafya Dergisi	8
Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi	7
Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi	6
Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi	6
Toplam	275

Tablo 5. Coğrafya Eğitimi İle İlgili Yayımlanmış Makalelerin En Fazla Yer Aldığı İlk 10 Dergi

Tablo 5'e bakıldığında coğrafya eğitimi ile ilgili makalelerin en fazla yayımlandığı derginin 152 makale ile *Marmara Coğrafya Dergisi* olduğu görülmektedir. 390 farklı makalenin 79 farklı hakemli dergide yayımlanmışken en fazla makale yayımlanan ilk 10 dergideki toplam makale sayısı 275'tir.

Grafik 4. Coğrafya Eğitimi İle İlgili Yayımlanan Makalelerin En Fazla Yer Aldığı Dergiler Grafiği

Sonuç

Bilim dallarını ayakta tutan ve geliştiren çalışmaların başında kuşkusuz yapılan lisansüstü tezler ile makaleler gelir. Bu çalışmada 1923’ten 2018 yılına kadar olan süreçte ulusal ve uluslararası hakemli dergilerde yayımlanmış olan coğrafya eğitimi ile ilgili makalelerin incelenmesi sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda coğrafya eğitimi alanında yaşanan gelişmeleri, genel araştırma eğilimlerini ve eksik kalan yönleri ortaya koyarak özellikle yeni araştırmacılara ufuklar açma noktasında katkı sağlanması amaçlanmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre, Türkiye’de coğrafya eğitimi ile ilgili yayımlanmış makalelere bakıldığında makalelerde nicel araştırma yöntemleri daha fazla kullanılmıştır. Nicel araştırma yöntemleri arasında ise 144 makale (%36,94) ile betimsel tarama desenleri kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemleri arasında ise en fazla 77 makale ile fenomenoloji deseninin kullanıldığı görülmektedir. Nicel araştırma yöntemlerinde daha önce geliştirilen ölçeklerin yeni durumlara uyarlanarak kullanılabilir olması ve analiz aşamasında istatistiksel hesaplama ve analizlerinin paket programlar aracılığıyla nispeten daha kolay analiz edilmesi nicel araştırma makalelerinin fazla olmasının nedenleri arasında gösterilebilir.

Coğrafya eğitimi ile ilgili yayımlanan makalelerin konularına göre dağılımına bakıldığında %26,16 ile durum tespiti çalışmalarının daha fazla olduğu görülmektedir. Bu çalışmalar genellikle var olan bir durumu ortaya koyarak çözüm önerileri sunma biçiminde şekillenmiştir. Değer öğretimi, diğer alanlarla ilişkilendirme/ karşılaştırma çalışmalarının en düşük paya sahip olduğu görülmektedir.

1923’ten 2018’e kadar geçen süreçte yayımlanan coğrafya eğitimi makalelerinin %54,62’sinin 2011 yılından sonra yayımlandığı görülmektedir. 1990 öncesinde kaleme alınmış üç makale incelendiğinde genellikle durum tespiti niteliğinde ve çözüm önerilerinin sıralandığı çalışmalar olduğu görülmektedir. Eğitim fakültelerinin

1996-1997 döneminde yeniden yapılanması sonucu coğrafya eğitimi ile ilgili makalelerin sayısında artış da belirgin bir düzeye ulaşmıştır. 2001 öncesi yapılan çalışmaların araştırma yöntemleri konusunda daha zayıf olduğu, büyük oranda coğrafya eğitiminin sorunları üzerine odaklanmış çalışmalar olduğu görülmektedir.

Araştırma kapsamında incelenen 390 makalenin düzeylerine göre dağılımına bakıldığında %49,23'ünde herhangi bir düzey belirtilmediği görülür. Bu makalelerde bir durum tespiti ve bunun çözümüne yönelik önerilerin sıralandığı görülmektedir. Coğrafya derslerinin fiili olarak okutulduğu ortaokul ve ortaöğretim kurumları düzeyindeki çalışmalarda nispeten sınırlı durumdadır. Okul öncesi ve ilkokul düzeyinde yapılan çalışmalar toplam %2,81 orana sahip olduğu görülmektedir.

Coğrafya eğitimi makalelerinin yayımlandığı dergilere bakıldığında 152 makale ile 1996 yılında *Marmara Coğrafya Dergisi* adıyla yayın hayatına başlayan ve 2018 yılından itibaren *International Journal of Geography and Geography Education* adını alan derginin yer aldığı görülmektedir. Yine bir coğrafya dergisi niteliği taşıyan *Doğu Coğrafya Dergisi* 53 makale ile ikinci sırada yer almaktadır. *Review of International Geographical Education Online (RIGEO)* ve *Milli Eğitim Dergisi* ise 12'şer makale ile üçüncülüğü paylaşmaktadır.

Öneri

Cumhuriyetten günümüze uzanan süreçte coğrafya eğitimi ile ilgili yayımlanan makalelerin çeşitli yönlerden incelendiği bu araştırma sonucunda yeni araştırmacılara rehberlik etmesi amacıyla aşağıdaki öneriler ortaya konulmuştur.

Yayımlanan makalelerin büyük oranda nicel araştırma yöntemleri kullanılarak yürütüldüğü, nitel yöntemlerin kullanıldığı araştırmalarda ise fenomenoloji ve saha taraması metodlarının sıklıkla tercih edildiği görülmektedir. Yeni yapılacak araştırmalarda daha önceki araştırmalarda kullanılmayan desenlerin tercih edilmesi önerilmektedir.

Coğrafya eğitimi makaleleri arasında durum tespiti, öğretim programı/müfredat, öğrenci görüşleri ve coğrafyada materyal kullanımı konularının ele alındığı çalışmaların daha yaygın olduğu görülmektedir. 2005 yılında uygulanmaya başlayan Coğrafya Dersi Öğretim Programı ile önemli hale gelen beceri ve değer öğretimi konularında yapılan çalışmalar oldukça sınırlıdır. Ortaöğretim programında yer alan beceri ve değerlerin öğretimi ya da öğrencilere kazandırılması konularında ortaöğretim belki de en temelde lisans düzeyinde çalışmalar yürütülebilir.

Bireylerin öğrenim hayatları boyunca doğa ile ilgili temel kavram ve olayların öğrenilmesi ve bilinç kazanılmasında coğrafya dersinin önemi tartışılmazdır. Temel bilgi ve bilincin kazanıldığı ya da şekillendiği okul öncesi ve ilkokul dönemindeki temel coğrafya eğitiminin nasıl olması ve nelerin yapılabileceği ile ilgili çalışmalar oldukça sınırlıdır. Temel eğitimde coğrafya eğitiminin nasıl olması gerektiği konusunda yapılacak çalışmaların, coğrafya adı altında bir ders olarak okutulmasa da, diğer branşlarla birlikte interdisipliner yaklaşımla ele alınması gerektiği önerilmektedir.

Kaynakça

- Akyüz, Y. (2004). *Türk Eğitim Tarihi*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Baltacıoğlu, İ. H. (1936). Coğrafya Öğretmenin Prensipleri. İstanbul: Yeni Adam, No:108, S.4-5.
- Demirkaya, H. (2009). *Üniversite Öğrencilerinin Coğrafya Okuryazarlığı (Burdur Örneği)*. Ankara: Pegem Akademi.
- Doğanay, H., Zaman, S. ve Alim, M. (2001). Ortaöğretim Coğrafya Öğretiminde Kalsik Ders Materyali ve Coğrafya Öğretmenlerinin Bunlardan Yararlanma Sıklığı. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 7(6), 33-45.
- Doğanay, H. (2002). *Coğrafya Öğretim Yöntemleri Ortaöğretim Coğrafya Eğitiminin Esasları*. İstanbul: Aktif Yayıncılık.
- Erinç, S. (1973). Cumhuriyetin 50. Yılında Türkiye’de Coğrafya. Ankara: Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı, Cumhuriyetin 50. Yıldönümü Yayınları No: 11.
- İzbirak, R. (1976). *Türkiye’de Son Yarım Asır İçinde Coğrafya Alanında Gelişmeler*. Ankara: A.Ü. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yay. No:257.
- Kayan, İ. (2000). Türkiye Üniversitelerinde Coğrafya Eğitimi. *Ege Coğrafya Dergisi*, 11, 7-22.
- Kızılçaoğlu, A. (2006). Coğrafya Dersi Öğretim Programı Hakkında Düşünceler. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(16), 1-21.
- Koçman, A. (1999). Cumhuriyet Döneminde Yüksek Öğretim Kurumlarında Coğrafya Öğretimi ve Sorunları. *Ege Coğrafya Dergisi*, 10, 1-14.
- MEB (Millî Eğitim Bakanlığı). (2005). *Coğrafya Dersi Öğretim Programı (9. 10. 11. ve 12. sınıflar)*. Ankara: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- MEB (Millî Eğitim Bakanlığı). (2018). *Coğrafya Dersi Öğretim Programı (9. 10. 11. ve 12. sınıflar)*. Ankara: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Özdemir, T. (1997). Coğrafya Terimine Etimolojik Bir Yaklaşım ve Ötesi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 2, 219-226.
- Özey, R. (1998). *Türkiye Üniversitelerinde Coğrafya Eğitimi ve Öğretimi*. İstanbul: Öz Eğitim Yayınları
- Şahin, C. (2001). Türkiye’de Coğrafya Öğretimi Sorunlar-Çözüm Önerileri. Ankara: Gündüz Eğitim Yayıncılık.
- Tümertekin, E. ve Özgüç N. (2004). Beşerî Coğrafya: İnsan – Kültür -Mekân. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Yıldırım, A. & Şimsek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- http://www.yok.gov.tr/documents/10279/41805112/AA_Sunus_+Onsoz_Uygu-lama_Yonergesi.pdf (E.T. 03.10.2018).

Türkiye’de Coğrafya Eğitimi Alanında Yayımlanan Makalelere İlişkin Bir Literatür Değerlendirmesi (1923-2018)

Bülent AKSOY-Abdullah TÜRKER

Özet

Bu çalışma, 1923-2018 döneminde coğrafya eğitimi alanında bilimsel hakemli dergilerde yayımlanan makalelerin betimsel olarak incelenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma nitel araştırma deseninden yararlanarak yapılmıştır. Araştırmanın çalışma evrenini 1923-2018 döneminde coğrafya eğitimi alanında yayımlanmış olan akademik çalışmalar, örneklemini ise aynı dönemde bilimsel hakemli dergilerde yayımlanmış makaleler (390 makale) oluşturmaktadır. Araştırma verileri toplanırken, çalışmaların Türkiye’de gerçekleştirilmiş olması, bilimsel hakemli dergilerde yayımlanmış makaleler olması ve sınırlandırılan periyot içinde yapılmış olması ölçüt olarak alınmıştır. Verilerin çözümlenmesinde nitel veri analizlerinden biri olan betimsel analiz kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, Türkiye’de coğrafya eğitimi alanında yayımlanan makalelerde nicel araştırma yöntemleri daha fazla kullanılmıştır. Nicel araştırma yöntemleri arasında en fazla betimsel tarama deseni, nitel araştırma yöntemleri arasında ise en fazla fenomenoloji deseninin kullanıldığı görülmektedir. Coğrafya eğitimi alanında durum tespiti makalelerinin daha fazla olduğu belirlenmiştir. Değer öğretimi, diğer alanlarla ilişkilendirme/karşılaştırma çalışmalarının en düşük paya sahip olduğu görülmektedir. 1923-2018 döneminde coğrafya eğitimi makalelerinin yarıdan fazlasının 2011 yılından sonra yayımlandığı görülmektedir. 1990 öncesinde kaleme alınmış üç makale incelendiğinde, durum tespiti niteliğinde ve çözüm önerilerinin sıralandığı çalışmalar olduğu görülmektedir. Eğitim fakültelerinin 1996-97 döneminde YÖK tarafından yeniden yapılandırılması sonucu makalelerin niceliğindeki artış dikkat çekmektedir. Araştırma kapsamında incelenen 390 makalenin düzeylerine göre dağılımına bakıldığında yaklaşık yarısında (%49,23) herhangi bir düzey belirtilmediği bulunmuştur. Okul öncesi ve ilkökul düzeyinde yapılan çalışmalar toplam %2,81 pay ile en az çalışılan düzeydir. Coğrafya eğitimi alanında yayımlanan makalelerinin dergilere dağılımına bakıldığında *Marmara Coğrafya Dergisi* (152), *Doğu Coğrafya Dergisi* (53), *Review of International Geographical Education Online (RIGEO)* (12) ve *Milli Eğitim Dergisi* (12)’nin ilk üç sırayı paylaştığı belirlenmiştir. Araştırma sonuçları coğrafya eğitimi alanında nicel çalışmaların daha yoğun olduğunu göstermektedir. Bundan sonraki çalışmalarda nitel desendeki çalışmalara da ağırlık verilmesi gerektiği önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Coğrafya Eğitimi, Literatür İnceleme, Coğrafya Eğitimi Makaleleri, Betimsel Analiz.

A Literature Review of The Articles Published in Turkey on Geography Education (1923-2018)

Bülent AKSOY-Abdullah TÜRKER

Abstract

This study attempts to describe the articles on geography education published in refereed journals between 1923-2018. The research was carried out using qualitative research design. While the wider scope for the study spans the academic works published on geography education between 1923-2018, the sample has narrowed it down to those articles published (390 articles) in refereed journals in the same period. Descriptive analysis, which is a type of qualitative data analysis, is utilized to analyze the data.

According to the survey, qualitative research methods are more frequently used in articles published in the field of geography education in Turkey. The survey has revealed that the most frequent design among research methods is descriptive screening for quantitative research and phenomenological patterns for qualitative research. Regarding articles on geography education, case studies are considerably high. Studies on the teaching of values and association/comparison with other fields have the lowest share. More than half of the articles published on geography education between 1923-2018 have been published after 2011. The three articles published before 1990 consist of case studies that propose solutions. The increase in the quantity of articles is noteworthy after the restructuring of the Faculties of Education by HEC (Higher Education Council) in 1996-97. The distribution of 390 articles examined within the scope of this research reveals that approximately half of them (49.23%) did not specify the level of education for which they were written. The studies conducted at the level of pre-school and elementary school have the least weight with 2.81%. The distribution of articles reveals that the journals publishing the most number of articles on geography education are *International Journal of Geography and Geography Education* (IGGE) (152), *Eastern Geographical Review* (53), *Review of International Geographical Education Online* (RIGEO) (12) and *National Education Journal* (12). Research results demonstrate that quantitative studies are more popular. As a result, studies with qualitative design should be prioritized in future studies.

Keywords: Geography Education, Literature Review, Geography Education Articles, Descriptive Analysis.

